

SEÇİM KANUNU'NDA 2022 YILINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERİN 2023 YILI MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİNE ETKİLERİ*

THE EFFECTS OF THE AMENDMENTS MADE TO THE ELECTION LAW IN 2022 ON THE 2023 PARLIAMENTARY ELECTIONS

Abdülkadir ÖZDEMİR**

Özet: Türkiye’de 1923-1961 yılları arasında yapılan tüm seçimlerde çoğunluk sistemi, 1961 seçimleri ve sonrasında ise nispi temsil sisteminin farklı türevleri uygulanmıştır. Bazen temsilde adaleti veya istikrarı artırmak; bazen de iktidarlar tarafından seçimleri kendi lehlerine sonuçlandırmak amacıyla seçim sistemlerinde değişiklikler yapılmaktadır. Türkiye’de seçim sistemindeki en son değişiklik 2022 yılında, 7393 sayılı Kanun’la yapılmıştır. 2018 yılı milletvekilliği seçimlerinde temsilde adaletsizliğe neden olduğu iddia edilen bazı kanun maddeleri, 7393 sayılı Kanun’la kaldırılmış, Kanun’un yürürlüğe girmesiyle birlikte 2023 yılı milletvekilliği seçimlerinde, siyasi partilerin kazandıkları milletvekillikleri, dahil oldukları ittifakın toplam oyuna bakılmaksızın belirlenmiştir. İttifak oyları sadece ittifaka dahil olan partilerin barajı aşmış olmasıyla belirlenmesinde etkili olmuştur. Bir başka ifadeyle herhangi bir ittifakın toplam oyu en az %7 oranında ise ittifaktaki tüm siyasi partilerin barajı aştığı kabul edilmiştir. Bu sayede, bazı siyasi partiler 2023 yılı milletvekilliği seçimlerinde ülke geneli seçim barajını aşamamalarına rağmen, dahil oldukları ittifaklar sayesinde milletvekilliği kazanabilmiştir. AK Parti ve Milliyetçi Hareket Partisi’nin teklifiyle ve desteğiyle seçim sisteminde değişiklik yapan bu kanun meclis tarafından kabul edilmiş; ancak kanun değişikliği muhalefet partileri tarafından eleştirilmiştir. Muhalefet bu kanun değişikliğinin büyük partilere avantaj sağlayacağını ileri sürmüş olsa da değişikliğin hangi partilere avantaj sağladığını tespit etmek için 2023 yılı seçim sonuçlarını hem eski sisteme hem de yeni sisteme göre analiz etmek gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı da 2022 yılında yapılan seçim kanunu değişikliğinin 2023 yılı milletvekilliği seçim sonuçları üzerindeki etkilerini tespit etmektir. Üç ana başlıktan oluşan bu çalışma, “2022 yılında seçim kanununun değişmesi, partilerin kazandıkları milletvekili sayılarını ne kadar etkiledi?” sorusuna da cevap vermektedir.

* Bu yazının araştırma ve yayın etiğine uygun olduğunu beyan ederim.

** Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Tercan Meslek Yüksekokulu, aozdemir@erzincan.edu.tr ORCID: 0000-0002-7306-6196, Makalenin Gönderim Tarihi: 12.08.2023, Kabul Tarihi: 25.08.2023

Anahtar Kelimeler: Türk Siyasal Hayatı, Seçim Kanunu, Seçim İttifakları

ABSTRACT

While majority system was used in all elections held in Turkey between 1923-1961, various versions of the proportional representation system were applied in the 1961 elections and onwards. Changes are sometimes made in the electoral systems in order to increase representation justice or stability and sometimes governments introduce changes in order to hold the elections in line with their benefit. One of these changes made recently in Turkey is the amendments made to the electoral system in 2022 with Law numbered 7393. Some articles of the law, which were claimed to have caused injustice in representation in the 2018 parliamentary elections, were abolished by Law numbered 7393, and as the law took effect, the deputies of the political parties in the 2023 parliamentary elections were selected regardless of the total vote of the alliance they were a part of. Alliance votes had an effect only on whether the parties included in the alliance crossed the threshold or not. That is, if the total vote of any alliance is 7% and above of the total votes, it is accepted that all political parties in the alliance have passed the election threshold. Thus, although some political parties could not pass the election threshold across the country in the 2023 parliamentary elections, they were able to win seats in the parliament due to the votes of the alliances they were engaged in. This law, which introduced changes to the election system with the proposal and support of the Justice and Development Party and the Nationalist Movement Party, was adopted by the parliament; however, the amendments made to the law were met with the criticisms of the opposition parties. The opposition parties have claimed that these amendments to the law will provide an advantage to big parties; nevertheless, the election results of 2023 should be analyzed both in terms of the old system and the new system so that it can be determined which parties have benefited from the amendments. The aim of this study is to determine the effects of the election law amendments made in 2022 on the results of the 2023 parliamentary elections. This study, which consists of three main titles, answer to the question "How much did the amendments made to the election law in 2022 affect the number of deputies won by the parties?"

Keywords: Turkish Political Life, Election Law, Electoral Alliances

GİRİŞ

Bir ülkede demokrasinin olup olmadığının ilk göstergesi, o ülkede belirli aralıklarla ve evrensel seçim kurallarıyla seçimlerin yapılıp yapılmadığıdır. Seçmenler, seçimler aracılığıyla gerek yerel yönetimlerde gerekse merkezi yönetimde ve yasamada kendilerini temsil edecek kişileri belirlemektedirler. Seçmenler tarafından kullanılan oyların tem-

sile dönüşümünün hesaplanması farklı seçim sistemleriyle mümkün olmaktadır. Bu sistemler çoğunluk sistemi ve nispi temsil sistemidir. Hem çoğunluk hem de nispi temsil sisteminin bazı özelliklerini içeren sistemler ise karma sistemlerdir.¹

Dünyada uygulanan seçim sistemlerinin tamamı çoğunluk sistemi ve nispi temsil sisteminin farklı türevleriyle çeşitlenmektedir. Örneğin gerek çoğunluk gerekse nispi temsil sistemlerinde kimi ülkelerde temsil hakkı kazanabilmek için seçim barajları uygulanırken, kimi ülkelerde seçim barajlarının uygulanmadığını görebilmek mümkündür.

Türkiye'nin genel seçim tarihine bakıldığında 1923-1960 yılları arasında çoğunluk sistemi; 1961 seçimlerinden 2023 seçimlerine kadar nispi temsil sisteminin farklı türevlerinin uygulandığı görülmektedir. Nispi temsil sisteminin farklı türevleri 1965, 1969, 1973, 1977 yıllarında yapılan milletvekilliği seçimlerinde seçim barajı olmadan uygulanmışken; bu dört seçim haricindeki tüm genel seçimlerde seçim barajlı nispi temsil sistemleri kullanılmıştır.² 1961 genel seçimlerinde seçim çevresi barajlı D'hondt sistemi, 1983 genel seçimlerinde hem ülke genelinde hem seçim çevrelerinde seçim barajının uygulandığı çift barajlı D'hondt sistemi, 1987 ve 1991 genel seçimlerinde çift barajlı D'hondt + kontenjan sistemi, 1995 genel seçimleri ve sonrasında ise ülke barajlı D'hondt sistemi uygulanmıştır.³

Seçim sistemleri, sistemin uygulandığı ülkenin siyasal sistemini birçok yönüyle etkilemektedir.⁴ Siyasi partilerin ittifak kurma isteği veya ittifak kurmaya mecbur kalması seçim sistemlerinin siyasal partiler üzerindeki etkilerinden sadece biridir. Siyasi partiler, sistemin dezavantajlı yönlerini bertaraf etmek veya daha fazla milletvekilliği kazanabilmek amacıyla ittifaklar kurabilmekte veya bir ittifaka dahil olabilmektedirler. Seçim ittifakları Türkiye'ye özgü bir uygulama olmayıp, Dünyanın farklı ülkelerinde de seçim ittifakı uygulamalarını

¹ Hikmet Sami Türk, "Demokratik Rejim ve Seçim Sistemleri", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.117, 2015, s. 420.

² Mehmet Öznur Alkan, "Türkiye'de Seçim Sistemi Tercihinin Misyon Boyutu ve Demokratik Gelişime Etkileri", *Anayasa Yargısı*, S. 22, C. 1, 2006, s. 152.

³ Çağrı Çolak, "Seçim İttifakı Sisteminin 2018 Milletvekilliği Genel Seçimlerine Etkisi", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, C. 15, S. 2, 2020, s. 721.

⁴ Ali Akyıldız, "Demokrasinin Sayılarla Sınırı: Seçim Sistemleri", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 7, 2016, s. 127. Ergun Özbudun, "Seçim Sistemleri ve Türkiye", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 44, S. 1, 1995, s. 521.

görebilmek mümkündür.⁵ Örneğin Avustralya'da 1946-1998 yılları arasında yapılan 22 seçimin tamamında seçim öncesi ittifaklar kurulmuştur.⁶

Türkiye'de seçim ittifakları 2018 yılına kadar, zaman zaman fiili olarak uygulanmış olsa da,⁷ ittifakların hukuki bir nitelik kazanması 2018 yılında, 7012 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle olmuştur.⁸ Bir başka ifadeyle, Türk siyasal hayatında siyasi partiler hem kurumsal hem de yasal olarak ilk kez 2018 yılı milletvekilliği ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ittifak blokları halinde katılmışlardır.⁹ Hem 2018 hem de 2023 milletvekilliği seçimlerinde "ittifak tercihlî" D'hondt sistemi uygulanmıştır. İttifak tercihlî olarak nitelendirilme nedeni, siyasi partilerin herhangi bir ittifaka dahil olup olmama konusunda serbest olmalarıdır. Türk siyasal tarihinde seçimlerde ittifak yapmanın yasak olduğu dönemler de olmuştur.¹⁰

D'hondt sisteminde, siyasi partilerin seçim çevrelerinde aldıkları oylar, söz konusu seçim çevresini temsil edecek milletvekili sayısına kadar bölünmekte ve partilerin kazandığı milletvekilliği sayısı, bölme işlemi sonucunda elde edilen sayılara göre belirlenmektedir.¹¹ Ülke geneli seçim barajının uygulandığı durumda, belirlenen baraj oranında oy alamayan siyasi partiler hiçbir seçim çevresinden milletvekilliği kazanamazken, seçim çevresi barajının uygulandığı durumda, bir seçim çevresinden milletvekilliği kazanılabilmenin ön şartı, söz konusu seçim çevresinde, belirlenen baraj oranında oy almaktır. Çift barajlı

⁵ Raimondas Ibenskas, "Understanding Pre-electoral Coalitions in Central and Eastern Europe", *British Journal of Political Science*, S. 46, 2015, s. 752.

⁶ Sona N. Golder, "Pre-electoral Coalitions in Comparative Perspective: A Test of Existing Hypotheses", *Electoral Studies*, V. 24, I. 4, 2005, s. 661.

⁷ Özhan Demirkol ve Aslıhan Çoban Balcı, "Türkiye'de Seçim İttifakları: 1950-2018", *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 22, S. 2, 2021, s. 361.

⁸ Adnan Küçük ve Yasin Aydoğdu, "Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Milletvekili Seçim Sistemi Önerileri", *Liberal Düşünce Dergisi*, C. 23, S. 90, 2018, s. 28; "Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", Kanun Numarası: 7012, Kabul Tarihi: 13.03.2018, Resmî Gazete Tarihi: 16.03.2018, Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı: 30362.

⁹ Nebi Miş, "Yeni Siyasal Sistemin İlk Seçimleri ve Sonuçlarının Karşılaştırmalı Analizi", *Muhafazakâr Düşünce*, C. 15, S. 3, 2018, s. 325.

¹⁰ Alkan, s. 150.

¹¹ Michael Gallagher, "Proportionality, Disproportionality and Electoral Systems", *Electoral Studies*, V. 10, I. 1, 1991, 34.

sistemlerde ise bir siyasi partinin bir seçim çevresinden milletvekilliği kazanabilmesi için hem ülke genelinde hem de ilgili seçim çevresinde seçim barajı oranında oy alabilmesi gerekmektedir. Ancak hem ülke genelinde hem de herhangi bir seçim çevresinde seçim barajını aşan bir siyasi partinin ilgili seçim çevresinde milletvekilliği kazanacağı da kesin değildir.

İttifaklı seçimlerde oyların milletvekilliklerine dönüşümünde farklı uygulamalar tercih edilebilmektedir. Örneğin 2018 ve 2023 yıllarında yapılan seçimlerde oyların milletvekilliğine dönüşümünde farklı yöntemler uygulanmıştır. Tablo 1 ve Tablo 2 yardımıyla ittifaklı ve ittifaksız sistemlerin nasıl uygulandığı örnek simülasyonlarla gösterilmiştir.

Tablo 1’de gösterilen simülasyonla ülke barajlı D’hondt sistemi örneklendirilmiştir. Bu örnekte yer alan siyasi partiler arasında E ve F partilerinin ülke geneli seçim barajı oranında oy alamadığı ve örnekteki seçim bölgesinin 7 milletvekili ile temsil edildiği varsayılmıştır.

Tablo 1: İttifaksız D’hondt seçim sistemi için örnek simülasyon

	A PARTİSİ	B PARTİSİ	C PARTİSİ	D PARTİSİ	E PARTİSİ	F PARTİSİ
Alınan oy/1	240000	160000	100000	55000	180000	80000
Alınan oy/2	120000	80000	50000	27500	90000	40000
Alınan oy/3	80000	53333	33333	18333	60000	26667
Alınan oy/4	60000	40000	25000	13750	45000	20000
Alınan oy/5	48000	32000	20000	11000	36000	16000
Alınan oy/6	40000	26667	16667	9167	30000	13333
Alınan oy/7	34286	22857	14286	7857	25714	11429
Kazanılan Milletvekilliği Sayısı	4	2	1	0	0	0

Tablo 1’de gösterilen örnekte partilerin aldıkları oylar 1’e, 2’ye, 3’e, 4’e, 5’e, 6’ya ve 7’ye bölünmüştür. Bu bölümler sonucunda elde edilen en yüksek yedi sayı koyu renkle gösterilmiştir. E ve F Partilerinin ülke geneli seçim barajını aşamadıkları varsayıldığı için, bu partiler milletvekilliklerinin bölüşümüne katılamamış ve milletvekilliği kazanamamışlardır. D partisi ise ülke genelinde seçim barajını aşıya dahi

D'hondt sisteminin kuralı gereği (oy sayılarının 7'ye kadar bölümünde herhangi bir üstünlük sağlayamadığı için) örnekteki seçim çevresinde milletvekilliği kazanamamıştır.

2018 yılında yapılan milletvekilliği seçimlerinde ittifaklı D'hondt sistemi uygulanmış ve herhangi bir ittifaka dahil olan tüm siyasi partiler, ittifakın ülke geneli seçim barajını aşması halinde seçim barajını aşmış olarak kabul edilmiştir. Ayrıca her bir seçim çevresinde ittifakların aldıkları oy miktarına göre, milletvekillikleri D'hondt sistemiyle önce ittifaklara ardından da ittifakı oluşturan siyasi partilere dağıtılmıştır.¹² Tablo 1'deki simülasyonda yer alan oy sayıları hiç değiştirilmeden, Tablo 2'de ittifaklı bir simülasyon gösterilmiştir. Bu simülasyonda A, B, C partileri 1. ittifak; D, E, F partileri ise 2. ittifak olarak gruplandırılmış ve iki ittifakın da ülke geneli seçim barajını aştığı varsayılmıştır.

Tablo 2: 2018 yılında uygulanan seçim kuralları doğrultusunda ittifaklı D'hondt seçim sistemi için örnek simülasyon

	1. İTTİFAK				2. İTTİFAK			
	A Partisi	B Partisi	C Partisi	1. İttifakın Toplam Oyu	D Partisi	E Partisi	F Partisi	2. İttifak'ın Toplam Oyu
Alınan oy/1	240000	160000	100000	500000	55000	180000	75000	310000
Alınan oy/2	120000	80000	50000	250000	27500	90000	37500	155000
Alınan oy/3	80000	53333	33333	166667	18333	60000	25000	103333
Alınan oy/4	60000	40000	25000	125000	13750	45000	18750	77500
Alınan oy/5	48000	32000	20000	100000	11000	36000	15000	62000
Alınan oy/6	40000	26667	16667	83333	9167	30000	12500	51667
Alınan oy/7	34286	22857	14286	71429	7857	25714	10714	44286
Kazanılan Milletvekilliği Sayısı	2	1	1	4	0	2	1	3

D'hondt sisteminin ittifaklı olarak uygulanması ve seçim çevrelerindeki milletvekilliklerinin öncelikle ittifaklar arasında, ardından da ittifakı oluşturan siyasi partiler arasında dağıtılması durumunda Tablo 2'deki simülasyona göre 1. ittifak 4; 2 ittifak ise 3 milletvekilliği

¹² Çolak, s. 728.

kazanmıştır. Ardından ise ittifakların kazandığı milletvekillikleri ittifakları oluşturan partilere dağıtılmıştır. Kazanılan milletvekilliklerine denk gelen sayılar koyu renkle gösterilmiştir.

Böyle bir örnekte iki husus dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi, E ve F partilerinin ülke genelinde seçim barajını aşamamış olmalarına rağmen ittifaklı sistem sayesinde milletvekilliği kazanabilmiş olmalarıdır. Dikkat çeken diğer husus ise, F partisi 75000 oyla bir milletvekili kazanabilmişken, B partisinin oyunun ikiye bölümü 80000 olmasına rağmen B Partisinin 2. milletvekillini çıkarmaya hak kazanamamış olmasıdır. Bu örnekte görülebileceği gibi D'hondt sisteminin ittifaklı olarak uygulanması temsilde adaletsizliklere yol açabilmektedir.

2018 yılı genel seçimlerinde uygulanan hesaplama yönteminin temsilde adaletsizliklere yol açtığı gerekçesiyle, 2022 yılında, oyların temsile dönüşümü ile ilgili bazı sistemsel değişiklikler yapılmış ve bu değişiklikler 2023 yılı seçimlerinde uygulanmıştır. 14 Mayıs 2023 tarihinde yapılan seçimlerde ittifaklı D'hondt sistemi uygulansa da oyların milletvekilliklerine dönüşümünün hesaplanma yöntemi 2018 yılında yapılan seçimlerden farklı olmuştur. 2018 yılı milletvekilliği seçimlerinde alınan oyların milletvekilliğine dönüşmesinde ilk olarak ittifakların kazandıkları milletvekillikleri belirlenmekte, ikinci aşamada ise bu milletvekillikleri ittifakları oluşturan partiler arasında dağıtılmaktaydı.¹³ 2023 yılındaki seçimlerde ise milletvekilliklerinin partilere bölüştürülmesinde ittifakların aldıkları oylar değil her bir siyasi partinin aldığı oy ayrı ayrı dikkate alınmıştır.

Yapılan değişikliklerin analizi ve bu değişikliklerin 2023 seçimlerine olan etkileri bu çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Sistem değişikliğinin, partilerin kazandıkları milletvekillikleri sayılarına etkilerini ölçebilmek için öncelikle 2023 yılı seçim sonuçlarına göre iller bazında milletvekili dağılımları hesaplanmış ve hesaplama sonucunda elde edilen sonuçlar Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafın-

¹³ Yetkin Çınar ve Türkmen Göksel, "21 Şubat 2018'de Teklif Edilen İttifaklı d'Hondt Sistemine Göre Seçim Simülasyonları" 2018, s. 3. Erişim için: https://www.tepav.org.tr/upload/files/1520064504-6.21_Subat_2018_de_Teklif_Edilen_Ittifakli_d_Hondt_Sistemine_gore_Secim_Simulasyonlari.pdf Erişim Tarihi: 22.05.2023

dan ilan edilen resmi verilerle karşılaştırılarak hesaplamının sağlanması yapılmıştır. İkinci aşamada ise “2022 yılında sistem değişmeseydi siyasi partilerin ve ittifakların kazandıkları milletvekillikleri sayıları değişir miydi?” sorusuna cevap verebilmek için, 2023 genel seçimlerindeki geçerli oyların milletvekilliklerine dönüşümü eski sisteme, yani 2018 yılında uygulanan kurallara göre hesaplanmıştır. Bu hesaplama yapılırken YSK tarafından ilan edilen oy sayıları, yurtdışı oyları da dikkate alınarak, 81 il ve 87 seçim bölgesi için hem eski sisteme hem de yeni sisteme göre tek tek işlenmiştir. Bir sonraki aşamada, hangi seçim çevresinde hangi siyasi parti ve ittifakın kazançlı veya dezavantajlı olduğu belirlenmiştir. Son aşamada ise yeni sistemin hangi siyasi parti ve ittifaklar için ne kadar avantaj sağladığı ve ne kadar dezavantaja neden olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmanın ilk başlığında seçim sisteminde 2022 yılında yapılan değişiklikler, ikinci başlığında sistem değişikliğinin iller bazında milletvekilliklerinin partiler arasındaki dağılımına etkisi (partilerin yeni sistemden kaynaklanan kazanç ve kayıpları), son başlığında ise ittifak ve ortak listelerle seçime katılmanın amaçları ve sonuçları analiz edilmiştir.

I. SEÇİM KANUNU'NDA 2022 YILINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERİN SEÇİM SİSTEMİNE GETİRDİĞİ YENİLİKLER

2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu 10.06.1983 tarihinde kabul edilmiş ve 13.06.1983 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.¹⁴ Bu kanun yıllar boyunca çeşitli değişikliklere uğramıştır. Kanun üzerinde yapılan son değişiklik ise 7393 sayılı Kanun’la olmuş, 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu’nda değişiklik yapan bu kanun 31.03.2022 tarihinde kabul edilmiş ve 06.04.2022 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.¹⁵ 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu’nda 2022 yılında yapılan değişikliklerin bazıları doğrudan milletvekilliklerinin belirlenmesi yani seçim sistemiyle ala-

¹⁴ “Milletvekili Seçim Kanunu”, Kanun Numarası: 2839, Kabul Tarihi: 10.06.1983, Resmî Gazete Tarihi: 13.06.1983, Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı: 18076.

¹⁵ “Milletvekili Seçimi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, Kanun Numarası: 7393, Kabul Tarihi: 31.03.2022, Resmî Gazete Tarihi: 06.04.2022, Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı: 31801.

kaliyken, bazıları seçim sistemiyle alakalı olmayan, seçimlerin düzeni ve seçimlerde uygulanacak olan kuralları belirleyen değişiklikler olmuştur. Özellikle şunu belirtmek gerekir ki; bu kanun değişikliğiyle, 1961 seçimlerinden günümüze kadar uygulanan nispi temsil sisteminde vazgeçilmemiş, oyların milletvekilliğine dönüşümündeki bazı yöntemler değiştirilmiştir.

Bu kanun değişikliğiyle birlikte bir siyasi partinin veya ittifakın milletvekilliği kazanabilmesi için gerekli olan oy oranı bir başka ifadeyle “seçim barajı” %10’dan %7’ye düşürülmüştür. Geçerli oyların temsile dönüşümünü etkileyen bir diğer değişiklik ise herhangi bir seçim çevresinde siyasi partilerin milletvekilliği kazanabilmesindeki hesaplama yöntemidir, yani oyların milletvekilliğine dönüşümünün nasıl olacağıyla ilgilidir.

Türkiye’de 2018 yılı milletvekilliği seçimlerinde oyların milletvekilliklerine dönüşümünde, her bir seçim çevresinde öncelikle ittifakların ve herhangi bir ittifaka dahil olmayan partilerin kaç milletvekilliği kazandığı belirlenmekte; ardından ise ittifak olarak kazanılan milletvekillikleri ittifak içerisindeki siyasi partiler arasında bölüşülmekteydi. Bir seçim bölgesinde ittifaklar (Cumhur İttifakı ve Millet İttifakı) ve barajı aşan siyasi partinin (Halkların Demokratik Partisi’nin) kaç milletvekilliği kazandığı belirlendikten sonra Cumhur ve Millet İttifaklarının kazandıkları milletvekillikleri ittifakı oluşturan partilere dağıtılmaktaydı.

2018 yılında Türkiye’de %10 barajlı D’Hondt seçim sistemi uygulanmakta ve herhangi bir ittifaka dahil olan siyasi partiler, ittifakın ülke genelinde %10 seçim barajını aşması halinde, seçim barajını aşmış sayılmaktaydı. Bu durumda 2018 milletvekilliği seçimlerine katılan siyasi partilerden Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), İyi Parti (İYİP), Saadet Partisi (SP) ve Halkların Demokratik Partisi (HDP) seçim barajını aşabilmişti (İYİP ve SP ülke geneli %10’luk seçim barajını aşamamış olsalar da dahil oldukları ittifak seçim barajını aştığı için barajı aşmış olarak kabul edilmişlerdi). Her bir seçim çevresinde, herhangi bir ittifaka dahil olmadığı halde yeterli oyu alan siyasi partiler de milletvekilliği kazanabilmişti. 2018 yılı milletvekilliği seçimlerinde uygulanan sistemi daha somut bir şekilde ifade edebilmek adına, Tablo 3’te 2018 yılı

seçimlerinde İstanbul 1. bölge seçim çevresindeki geçerli oyların milletvekilliklerine nasıl dağıtıldığı örnek olarak gösterilmiş, siyasi partilerin almış oldukları oylar (çevre oyu ve yurtdışı oylarının toplamı) ve her siyasi partinin kazandığı milletvekili sayısı tabloya yansıtılmıştır.

Tablo 3: 2018 yılı milletvekilliği seçimleri, İstanbul 1. bölge seçim sonuçları

	Cumhur İttifakı			Millet İttifakı				HDP
	AKP	MHP	İttifakın Toplam Oyu	CHP	İYİP	SP	İttifakın Toplam Oyu	
Alınan Oy/1	1432502	283016	1715518	997889	282001	53545	1333435	390752
Alınan Oy/2	716251	141508	857759	498945	141001	26773	666718	195376
Alınan Oy/3	477501	94339	571839	332630	94000	17848	444478	130251
Alınan Oy/4	358126	70754	428880	249472	70500	13386	333359	97688
Alınan Oy/5	286500	56603	343104	199578	56400	10709	266687	78150
Alınan Oy/6	238750	47169	285920	166315	47000	8924	222239	65125
Alınan Oy/7	204643	40431	245074	142556	40286	7649	190491	55822
Alınan Oy/8	179063	35377	214440	124736	35250	6693	166679	48844
Alınan Oy/9	159167	31446	190613	110877	31333	5949	148159	43417
Alınan Oy/10	143250	28302	171552	99789	28200	5355	133344	39075
Alınan Oy/11	130227	25729	155956	90717	25636	4868	121221	35523
Alınan Oy/12	119375	23585	142960	83157	23500	4462	111120	32563
Alınan Oy/13	110192	21770	131963	76761	21692	4119	102572	30058
Alınan Oy/14	102322	20215	122537	71278	20143	3825	95245	27911
Alınan Oy/15	95500	18868	114368	66526	18800	3570	88896	26050
Alınan Oy/16	89531	17689	107220	62368	17625	3347	83340	24422
Alınan Oy/17	84265	16648	100913	58699	16588	3150	78437	22985
Alınan Oy/18	79583	15723	95307	55438	15667	2975	74080	21708
Alınan Oy/19	75395	14896	90290	52520	14842	2818	70181	20566
Alınan Oy/20	71625	14151	85776	49894	14100	2677	66672	19538
Kazanılan Milletvekilliği Sayısı	15	3	18	10	3	0	13	4

Tablo 1'den görülebileceği gibi ittifakların aldıkları oylar sonucunda, seçim çevresinin milletvekillikleri önce ittifaklar ve ülke geneli se-

çim barajını aşan siyasi parti (HDP) arasında; ardından da ittifakların kazandığı milletvekillikleri ittifakı oluşturan siyasi partiler arasında bölüştürülmüştür. Alınan oyların milletvekilliklerine dönüşümünde ittifakların oy toplamları değil de her siyasi partinin aldığı oy ayrı ayrı hesaplanmış olsaydı da siyasi partilerin kazanacakları milletvekillikleri sayısı değişmemiş olacaktı. Bu iddianın ispatı Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: 2018 yılı milletvekilliği seçimleri, İstanbul 1. bölge seçim sonuçları (İttifaksız simülasyon)

	Cumhur İttifakı		Millet İttifakı			HDP
	AKP	MHP	CHP	İYİP	SP	
Alınan Oy/1	1432502	283016	997889	282001	53545	390752
Alınan Oy/2	716251	141508	498945	141001	26773	195376
Alınan Oy/3	477501	94339	332630	94000	17848	130251
Alınan Oy/4	358126	70754	249472	70500	13386	97688
Alınan Oy/5	286500	56603	199578	56400	10709	78150
Alınan Oy/6	238750	47169	166315	47000	8924	65125
Alınan Oy/7	204643	40431	142556	40286	7649	55822
Alınan Oy/8	179063	35377	124736	35250	6693	48844
Alınan Oy/9	159167	31446	110877	31333	5949	43417
Alınan Oy/10	143250	28302	99789	28200	5355	39075
Alınan Oy/11	130227	25729	90717	25636	4868	35523
Alınan Oy/12	119375	23585	83157	23500	4462	32563
Alınan Oy/13	110192	21770	76761	21692	4119	30058
Alınan Oy/14	102322	20215	71278	20143	3825	27911
Alınan Oy/15	95500	18868	66526	18800	3570	26050
Alınan Oy/16	89531	17689	62368	17625	3347	24422
Alınan Oy/17	84265	16648	58699	16588	3150	22985
Alınan Oy/18	79583	15723	55438	15667	2975	21708
Alınan Oy/19	75395	14896	52520	14842	2818	20566
Alınan Oy/20	71625	14151	49894	14100	2677	19538
Kazanılan Milletvekilliği Sayısı	15	3	10	3	0	4

İstanbul 1. Bölge özelinde her iki hesaplama yönteminde de partilerin kazanmış oldukları milletvekili sayıları değişmemiş olsa da bazı

illerde, geçerli oyların milletvekilliğine dönüşümünde daha fazla oy alan bazı siyasi partilerin dezavantajlı olduğu durumlar da söz konusu olmuştur. Örneğin Tablo 5'ten görülebileceği gibi Elâzığ ili seçim çevresinde 2018 yılı milletvekilliği seçimlerinde MHP 47558 oy, CHP 37751 oy almış; ittifak toplam oyu sayesinde CHP milletvekilliği kazanabilmişken MHP milletvekilliği kazanamamıştır.

Tablo 5: 2018 yılı milletvekilliği seçimleri, Elâzığ ili seçim sonuçları

	Cumhur İttifakı			Millet İttifakı				HDP
	AKP	MHP	İttifakın Toplam Oyu	CHP	İYİP	SP	İttifakın Toplam Oyu	
Alınan Oy/1	191626	47558	239184	37751	26987	6199	70937	35460
Alınan Oy/2	95813	23779	119592	18876	13494	3100	35469	17730
Alınan Oy/3	63875	15853	79728	12584	8996	2066	23646	11820
Alınan Oy/4	47907	11890	59796	9438	6747	1550	17734	8865
Alınan Oy/5	38325	9512	47837	7550	5397	1240	14187	7092
Kazanılan Milletvekilliği Sayısı	4	0	4	1	0	0	1	0

Benzer bir durum Erzurum ilinde de yaşanmıştır. 2018 yılı milletvekilliği seçimlerinde Erzurum ilindeki seçim sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir. Tablo 6'da görülebileceği gibi, HDP, İYİP'ten daha fazla oy alabildiği halde hiçbir milletvekilliği kazanamazken, İYİP ittifak toplam oyu sayesinde bir milletvekilliği kazanabilmiştir.

Tablo 6: 2018 yılı milletvekilliği seçimleri, Erzurum ili seçim sonuçları

	Cumhur İttifakı			Millet İttifakı				HDP
	AKP	MHP	İttifakın Toplam Oyu	CHP	İYİP	SP	İttifakın Toplam Oyu	
Alınan Oy/1	238941	80780	319721	19280	35504	7689	62473	52151
Alınan Oy/2	119471	40390	159861	9640	17752	3845	31237	26076
Alınan Oy/3	79647	26927	106574	6427	11835	2563	20824	17384
Alınan Oy/4	59735	20195	79930	4820	8876	1922	15618	13038
Alınan Oy/5	47788	16156	63944	3856	7101	1538	12495	10430
Alınan Oy/6	39824	13463	53287	3213	5917	1282	10412	8692
Kazanılan Milletvekilliği Sayısı	4	1	5	0	1	0	1	0

Bazı seçim çevrelerinde yaşanan ve temsilde adaletsizliğe neden olan bu durumun daha sonraki seçimlerde yaşanmaması amacıyla seçim kanununda 2022 yılında bir değişiklik yapılmıştır. Seçim kanununda 2022 yılında yapılan değişiklikle birlikte, 2023 yılı milletvekilliği genel seçimlerinde, oyların milletvekilliklerine dönüşümünde ittifakların toplam oylarına bakılmaksızın her siyasi parti, aldığı oya göre temsil hakkı kazanabilmiştir. İttifakların, oy potansiyeli az olan “küçük partiler” için tek avantajı, ülke geneli seçim barajı hesaplanmasında, ittifakın toplam oyunun ülke genelinde %7’yi aşması durumunda, ittifaktaki tüm siyasi partilerin ülke geneli seçim barajını aşmış olarak kabul edilmesidir. Örneğin Cumhuriyet İttifakına dahil olan Büyük Birlik Partisi (BBP) ve Yeniden Refah Partisi (YRP) ile Emek ve Özgürlük İttifakına dahil olan Türkiye İşçi Partisi (TİP) ülke genelinde %7 oranında oy alamamalarına rağmen, dahil oldukları ittifaklar ülke genelinde seçim barajını aştığı için, aldıkları oyların milletvekilliklerine dönüşümü hesaplamasında ülke geneli seçim barajını aşmış olarak kabul edilmişlerdir. İttifaklar sayesinde YRP ve TİP milletvekilliği kazanabilmişken, BBP hiçbir seçim çevresinde milletvekilliği kazanabilecek kadar oy alamadığı için milletvekilliğine sahip olamamıştır. Cumhuriyet İttifakı, Millet İttifakı ve Emek ve Özgürlük İttifakı çatısı altında kendi aday listeleriyle seçimlere katılan 8 siyasi partiden 7’si milletvekilliği kazanabilirken sadece BBP milletvekilliği kazanamamıştır. 2023 seçimlerinde siyasi partilerin kazandıkları milletvekillikleri Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7: 2023 seçimlerinde siyasi partilerin ve ittifakların kazandıkları milletvekilliği sayıları

İttifak Adı	Siyasi Parti	Kazanılan Milletvekili Sayısı	İttifakın Toplam Milletvekili
Cumhuriyet İttifakı	Adalet ve Kalkınma Partisi	268	323
	Milliyetçi Hareket Partisi	50	
	Yeniden Refah Partisi	5	
	Büyük Birlik Partisi	0	
Millet İttifakı	Cumhuriyet Halk Partisi	169	212
	İyi Parti	43	
Emek ve Özgürlük İttifakı	Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi	61	65
	Türkiye İşçi Partisi	4	

II. SEÇİM SİSTEMİ DEĞİŞİKLİĞİNİN İLLER BAZINDA MİLLETVEKİLİ DAĞILIMINA ETKİSİ: KAYIPLAR VE KAZANÇLAR

Seçim kanununda, 2022 yılında yapılan değişiklikler öncesinde (2018 yılında yapılan seçimlerde) seçim çevrelerinde alınan oyların milletvekilliklerine dağılımının hesaplanmasında, milletvekillikleri öncelikle ittifaklara, ardından da ittifakı oluşturan siyasi partiler arasında bölüştürülmekteydi. Seçim Kanunu'nda 2022 yılında yapılan değişikliklerle birlikte 2023 yılı milletvekilliği seçimlerinde her bir siyasi parti, dahil oldukları ittifakın toplam oyuna bakılmaksızın, aldıkları oy miktarına göre milletvekilliği kazanabilmiştir.

2022 yılında yapılan sistem değişiklikleri kimilerine göre sistemi değiştirenlere, yani Cumhur İttifakı'na ve büyük partilere avantaj sağlayacağı, diğer ittifakların ve küçük partilerin ise sistemden olumsuz etkileneceği düşünülmekteydi. Hatta sistem değişikliği muhalefet partilerinin tepkilerine neden olmuştu. Ancak yapılan değişikliklerin seçimler sonuçlanmadan büyük partilere mi yoksa küçük partilere mi avantaj sağlayacağını söyleyebilmek mümkün değildi.

Seçim sisteminde yapılan değişikliklerin büyük partilere mi yoksa küçük partilere mi avantaj sağladığını hesaplayabilmenin tek bir yolu vardır. Bu avantaj veya dezavantajı tespit edebilmek için 2023 yılı milletvekilliği sonuçlarının önce eski sisteme göre, ardından da yeni sisteme göre tüm seçim çevreleri için hesaplanmasını yapılması gerekmektedir. Bu hesaplama sonucunda hangi seçim çevrelerinde hangi siyasi partilerin sistem değişikliğinden olumlu veya olumsuz etkilendiğini tespit edebilmek mümkündür. Bu nedenle 87 seçim çevresinin tamamında kullanılan geçerli oyların milletvekilliklerine dönüşümü, öncelikle mevcut sisteme göre ardından da 2022 yılı değişiklikleri öncesindeki sisteme göre hesaplanmıştır. Hesaplama yapılırken yurtdışı oylar da dikkate alınmış ve hesaplamada Yüksek Seçim Kurulu tarafından yayınlanan resmi veriler kullanılmıştır. Hesaplama sonucunda, yapılan değişikliklerin hangi siyasi partilere hangi seçim çevrelerinde avantaj sağladığı ortaya çıkmıştır.

Somut bir örnek Tablo 8 ve Tablo 9 yardımıyla gösterilmiştir. Tablo 8'de İstanbul 3. Bölge'de siyasi partilerin almış oldukları oyların milletvekilliklerine dağılımını mevcut sisteme göre; Tablo 9'da ise eski sis-

teme göre hesaplanmıştır. İstanbul 3. Bölge 36 milletvekiliyle temsil edilmektedir.

Tablo 8: İstanbul (3. Bölge) 2023 milletvekili seçim sonuçları ve mevcut sisteme göre siyasi partilerin kazandıkları milletvekili sayıları

	Cumhur İttifakı					Millet İttifakı			Emek ve Özgürük İttifakı		
	AKP	MHP	BBP	YRP	İttifakın Toplam Oyu	CHP	İYİP	İttifakın Toplam Oyu	YSP	TİP	İttifakın Toplam Oyu
Alınan Oy/1	1317631	243804	25490	114417	1701342	967314	295016	1262330	392760	136201	528961
Alınan Oy/2	658815	121902	12745	57209	850671	483657	147508	631165	196380	68101	264480
Alınan Oy/3	439210	81268	8496	38139	567114	322438	98339	420776	130920	45400	176320
Alınan Oy/4	329407	60951	6372	28604	425335	241829	73754	315582	98190	34050	132240
Alınan Oy/5	263526	48760	5098	22883	340268	193463	59003	252466	78552	27240	105792
Alınan Oy/6	219605	40634	4248	19070	283557	161219	49169	210388	65460	22700	88160
Alınan Oy/7	188233	34829	3641	16345	243048	138188	42145	180332	56109	19457	75565
Alınan Oy/8	164703	30475	3186	14302	212667	120914	36877	157791	49095	17025	66120
Alınan Oy/9	146403	27089	2832	12713	189038	107479	32780	140258	43640	15133	58773
Alınan Oy/10	131763	24380	2549	11442	170134	96731	29502	126233	39276	13620	52896
Alınan Oy/11	119784	22164	2317	10402	154667	87938	26820	114757	35705	12382	48087
Alınan Oy/12	109802	20317	2124	9535	141778	80610	24585	105194	32730	11350	44080
Alınan Oy/13	101356	18754	1960	8801	130872	74409	22694	97102	30212	10477	40689
Alınan Oy/14	94116	17414	1820	8173	121524	69094	21073	90166	28054	9729	37782
Alınan Oy/15	87842	16253	1699	7628	113422	64488	19668	84155	26184	9080	35264
Alınan Oy/16	82351	15237	1593	7151	106333	60457	18439	78895	24548	8513	33060
Alınan Oy/17	77507	14341	1499	6730	100078	56900	17353	74254	23103	8011	31115
Alınan Oy/18	73201	13544	1416	6356	94519	53739	16389	70129	21820	7566	29386
Alınan Oy/19	69349	12831	1341	6021	89544	50911	15527	66438	20671	7168	27840
Kazanılan Milletvekilliği Sayısı	14	2	0	1	17	11	3	14	4	1	5

İstanbul 3. bölgede siyasi partilerin almış oldukları oylar ve kazanmış oldukları milletvekili sayıları Tablo 8'de gösterilmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) 14, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) 2, Yeniden Refah Partisi (YRP) 1, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 11, İyi Par-

ti (İYİP) 3, Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi (YSP) 4 ve Türkiye İşçi Partisi (TİP) 1 milletvekilliği kazanabilmıştır. “2022 yılında seçim sisteminde değişiklik yapılmamış olsaydı siyasi partilerin kazanacakları milletvekilliği sayılarında değişiklik olacak mıydı, değişiklik olacaksa hangi partilerin lehine bir değişiklik olacaktı?” sorularını cevaplayabilmek için İstanbul (3. Bölge) 2023 milletvekili seçim sonuçları dikkate alınarak, partilerin kazanacakları milletvekillikleri sayıları eski sisteme göre hesaplanmış ve Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9: İstanbul (3. Bölge) 2023 milletvekili seçim sonuçları ve eski sisteme göre siyasi partilerin kazandıkları milletvekili sayıları

	Cumhur İttifakı					Millet İttifakı			Emek ve Özgürlük İttifakı		
	AKP	MHP	BBP	YRP	İttifakın Toplam Oyu	CHP	İYİP	İttifakın Toplam Oyu	YSP	TİP	İttifakın Toplam Oyu
Alınan Oy/1	1317631	243804	25490	114417	1701342	967314	295016	1262330	392760	136201	528961
Alınan Oy/2	658815	121902	12745	57209	850671	483657	147508	631165	196380	68101	264480
Alınan Oy/3	439210	81268	8496	38139	567114	322438	98339	420776	130920	45400	176320
Alınan Oy/4	329407	60951	6372	28604	425335	241829	73754	315582	98190	34050	132240
Alınan Oy/5	263526	48760	5098	22883	340268	193463	59003	252466	78552	27240	105792
Alınan Oy/6	219605	40634	4248	19070	283557	161219	49169	210388	65460	22700	88160
Alınan Oy/7	188233	34829	3641	16345	243048	138188	42145	180332	56109	19457	75565
Alınan Oy/8	164703	30475	3186	14302	212667	120914	36877	157791	49095	17025	66120
Alınan Oy/9	146403	27089	2832	12713	189038	107479	32780	140258	43640	15133	58773
Alınan Oy/10	131763	24380	2549	11442	170134	96731	29502	126233	39276	13620	52896
Alınan Oy/11	119784	22164	2317	10402	154667	87938	26820	114757	35705	12382	48087
Alınan Oy/12	109802	20317	2124	9535	141778	80610	24585	105194	32730	11350	44080
Alınan Oy/13	101356	18754	1960	8801	130872	74409	22694	97102	30212	10477	40689
Alınan Oy/14	94116	17414	1820	8173	121524	69094	21073	90166	28054	9729	37782
Alınan Oy/15	87842	16253	1699	7628	113422	64488	19668	84155	26184	9080	35264
Alınan Oy/16	82351	15237	1593	7151	106333	60457	18439	78895	24548	8513	33060
Alınan Oy/17	77507	14341	1499	6730	100078	56900	17353	74254	23103	8011	31115
Alınan Oy/18	73201	13544	1416	6356	94519	53739	16389	70129	21820	7566	29386
Alınan Oy/19	69349	12831	1341	6021	89544	50911	15527	66438	20671	7168	27840
Kazanılan Milletvekilliği Sayısı	15	2	0	1	18	10	3	13	4	1	5

2023 yılı milletvekilliği seçimleri 2018 yılı milletvekilliği seçimlerinde yürürlükte olan seçim kanunu maddelerine göre yapılmış olsaydı, bir başka ifadeyle seçim kanununda 2022 yılında bir değişiklik yapılmıyaydı İstanbul 3. Bölgede AKP 15, MHP 2, YRP 1, CHP 10, İYİP 3, YSP 4 ve TİP 1 milletvekilliği kazanabilecekti. İstanbul 3. Bölge seçim çevresi örneğinden görülmektedir ki, her ne kadar hem 2018 yılında hem de 2023 yılında ittifaklı D'hondt sistemi uygulanmış olsa da 2018 yılında uygulanan seçim sistemi kuralları ile 2023 yılında uygulanan seçim sistemi kuralları arasındaki farklılıklar milletvekilliklerinin partiler arasındaki dağılımında sayısal farklılıklara neden olmuştur.

Tablo 8 ve Tablo 9 incelendiğinde, seçim sisteminde yapılan değişikliğin İstanbul 3. Bölgede AK Parti'nin aleyhine CHP'nin ise lehine sonuç doğurduğunu görmek mümkündür. Bu karşılaştırmalı hesaplama 81 ilin (87 seçim çevresinin) tamamında yapılmış ve karşılaştırma sonucunda seçim kanununda yapılan değişikliklerin 65 seçim çevresinde hiçbir etkisinin olmadığı; 22 seçim çevresinde ise milletvekilliklerinin partiler arasındaki bölüşümünü sayısal olarak etkilediği görülmüştür.

Hangi ilde/seçim çevresinde hangi siyasi partinin yeni sistemden olumsuz yönde etkilendiği ve hangi siyasi partinin yeni sistemden olumlu yönde etkilendiği, Tablo 10'da gösterilmiştir. Yeni sistem sayesinde elde edilen kazançlar "+"; yeni sistemin neden olduğu kayıplar ise "-" işaretleriyle gösterilmiştir.

Tablo 10: Yeni sistem nedeniyle illere göre siyasi partilerin milletvekilliği kazançları ve kayıpları.

	AKP	MHP	CHP	İYİP	YSP	TİP
Adana				+1	-1	
Aydın		-1	+1			
Balıkesir		+1	-1			
Bitlis	-1				+1	
Bursa (1)	+1			-1		
Bursa (2)	-1		+1			
Çanakkale	-1			+1		
Düzce	-1		+1			
Erzurum				-1	+1	

Eskişehir	-1		+1			
Hakkari	-1				+1	
Hatay	-1		+1			
Isparta	+1			-1		
İstanbul (1)				+1		-1
İstanbul (3)	-1		+1			
İzmir (1)	-1			+1		
Kocaeli	-1				+1	
Manisa		-1	+1			
Nevşehir	+1			-1		
Rize	-1		+1			
Şanlıurfa	+1			-1		
Van	-1				+1	
Toplam Kazanç/ Kayıp	-8	-1	+7	-1	+4	-1

Tablo 10'da görülebileceği gibi 2022 yılında seçim sisteminde yapılan değişiklikler 2023 yılı milletvekilliği seçimlerinde AK Parti'nin 8, MHP'nin 1, İyi Parti'nin 1 ve TİP'in 1 milletvekilliği kaybetmesine neden olurken; CHP'nin 7, YSP'nin 4 milletvekilliği daha kazanmasını sağlamıştır. Bir başka ifadeyle, eğer 2022 yılında seçim sisteminde değişiklikler yapılmıyaydı AKP 8, MHP 1, İYİP 1 ve TİP 1 milletvekili daha kazanabilecek; CHP 7 ve YSP 4 milletvekili daha az kazanacaktı. Bu sonuçlar göstermektedir ki seçim sisteminde yapılan değişikliklerden AKP, MHP, İYİP ve TİP olumsuz etkilenmişken; CHP ve YSP olumlu yönde etkilenmiştir.

Sistem değişikliğinden olumsuz etkilenmemek ve ittifaklar içerisinde oyların bölünmesini engellemek için bazı siyasi partiler buldukları ittifakın en güçlü siyasi partisinin aday listeleriyle seçime katılmışlar, bazı seçim çevrelerinde ise aday göstermemişlerdir. İttifak sisteminin ve başka siyasi parti listesiyle seçimlere katılmanın etkilerine ilerleyen başlıkta yer verilmiştir.

III. İTTİFAKLARIN VE ORTAK LİSTELERİN MİLLETVEKİLLİKLERİNİN DAĞILIMINA ETKİSİ

Gerek 2018 yılı seçimlerinde gerekse 2023 yılı seçimlerinde herhangi bir ittifakın ortağı olarak seçimlere katılan siyasi partiler, ülke geneli seçim barajını aşamaları dahi, dahil oldukları ittifakın, seçim barajını aşması halinde barajı aşmış olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle ülke geneli seçim barajını aşma olasılığı düşük olan partilerin bir kısmı bazı ittifaklara dahil olmuşlardır.

2023 milletvekilliği seçimlerine beş ittifakın çatısı altındaki on üç ve hiçbir ittifaka dahil olmayan on bir siyasi parti olmak üzere toplam yirmi dört siyasi parti katılmıştır. Bu ittifaklardan Ata İttifakı ve Sosyalist Güç Birliği İttifakı ülke seçim barajı olan %7'lik oyu alamamış ve milletvekilliği kazanamamışlardır. Cumhuriyet İttifakı, Emek ve Özgürlük İttifakı ve Millet İttifakı ise seçim barajını aşmışlardır. Seçimlere ittifak olarak katılan siyasi partiler, partilerin dahil oldukları ittifaklar, ittifakların ve partilerin aldıkları oylar ile kazandıkları milletvekillikleri sayıları Tablo 11'de alfabetik sıralı olarak gösterilmiştir.

Tablo 11: İttifaklar, ittifakları oluşturan partiler, partilerin aldıkları oylar ve kazandıkları milletvekili sayıları

		Aldığı Oy Oranı	Kazandığı Milletvekili Sayısı
Ata İttifakı	Adalet Partisi	% 0,20	0
	Zafer Partisi	% 2,23	0
Cumhuriyet İttifakı	Adalet ve Kalkınma Partisi	% 35,62	268
	Büyük Birlik Partisi	% 0,97	0
	Milliyetçi Hareket Partisi	% 10,07	50
	Yeniden Refah Partisi	% 2,80	5
Emek ve Özgürlük İttifakı	Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi	% 8,82	61
	Türkiye İşçi Partisi	% 1,76	4
Millet İttifakı	Cumhuriyet Halk Partisi	% 25,35	169
	İyi Parti	% 9,69	43
Sosyalist Güç Birliği İttifakı	Sol Parti	% 0,14	0
	Türkiye Komünist Hareketi	% 0,03	0
	Türkiye Komünist Partisi	% 0,12	0

2023 milletvekilliği seçimlerine Cumhuriyet İttifakı çatısı altında kendi aday listesi ve logosuyla katılan Yeniden Refah Partisi ve Emek ve Özgürlük İttifakı çatısı altında katılan Türkiye İşçi Partisi, ülke genelinde %7'nin altında oy almasına rağmen milletvekilliği kazanabilmişlerdir. Barajı aşan ittifaklara dahil olan 8 siyasi partiden 7'si milletvekilliği kazanırken, Cumhuriyet İttifakı partilerinden olan Büyük Birlik Partisi 87 seçim çevresinin hiçbirinde milletvekili kazanabilecek oranda oy alamamış ve milletvekilliği kazanamamıştır.

2023 yılı milletvekilliği seçimlerinde ittifakların kurulmasında yasal bir engel olsaydı veya siyasi partilerin tamamı ittifaklara dahil olmadan seçimlere katılsalardı YRP ve TİP ülke geneli seçim barajını aşamadıkları için milletvekilliği kazanamayacaklardı. Bu durumda YRP'nin 5 ve TİP'in 4 milletvekilliği diğer partilere bölüşürülecekti.

Bazı siyasi partiler ise bir ittifaka dahil olmasına rağmen 2023 yılı milletvekili seçimlerine kendi aday listeleriyle girmemişlerdir. Örneğin Millet İttifakı partilerinden olan ve hiçbir seçim çevresinden aday göstermeyerek CHP listelerinden seçimlere katılan Demokrasi ve Atılım Partisi 14, Saadet Partisi 10, Gelecek Partisi 10, Demokrat Parti 3 milletvekilliği kazanmıştır. Hür Dava Partisi (HÜDA-PAR), Demokratik Sol Parti, Büyük Türkiye Partisi ve Doğru Yol Partisi ise seçimlere parti olarak katılmayacaklarını ve Cumhuriyet İttifakını destekleyeceklerini açıklamış; HÜDA-PAR üyesi 4, DSP üyesi 3 aday AK Parti listelerinden seçimlere katılmış ve bu adaylar milletvekili olarak seçilmişlerdir.

Bazı siyasi parti yöneticilerinin veya üyelerinin kendi siyasi partileri adına seçime girmek yerine destekledikleri veya dahil oldukları ittifakın en güçlü partisinden seçime katılmalarını iki farklı açıdan değerlendirmek mümkündür. Bunlardan birincisi bu siyasi partilerin herhangi bir seçim çevresinde milletvekili çıkarabilecek miktardaki oyu alma potansiyelinin düşük olması; ikincisi ise ittifakları oluşturan diğer partilerin oylarının bölünmesinin önüne geçilmesidir. Örneğin HÜDA-PAR'ın seçimlere kendi listesi ve logosuyla girmemesinde, HÜDA-PAR seçmenlerinin AK Parti'ye oy verme ihtimalini; Saadet Partisi, Gelecek Partisi, Demokrat Parti, Demokrasi ve Atılım Partilerinin kendi listeleri ve logolarıyla girmemeleri ise bu parti seçmenlerinin CHP veya İYİP'e oy verme ihtimalini artırmak amaçlanmıştır.

Bu amacı gerçekleştirmek için, takip edilen bir diğer strateji ise Millet İttifakı'nın partilerinden CHP ve İYİP'in, oy potansiyellerinin düşük olduğu bazı seçim bölgelerinde seçimlere katılmayarak diğer ittifak ortağını desteklemiştir. Böylece CHP, Türkiye genelindeki 87 seçim bölgesinin 80'inde seçimlere katılırken İYİP 78 bölgede seçimlere katılmıştır. Hem CHP hem de İYİP'in aynı anda seçime girdiği seçim bölgesi sayısı 71 iken; Cumhur İttifakı'nı oluşturan AKP, MHP, BBP ve YRP 87 seçim bölgesinin tamamında seçimlere kendi aday listeleriyle katılmıştır. CHP 7 seçim bölgesinden İYİP ise 9 seçim bölgesinden aday göstermemiş; bu partiler 16 seçim çevresinde "fermuar" listeyle seçimlere katılmışlardır. CHP ve İYİP arasındaki bu seçim çevresi paylaşımı Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12: Millet İttifakı partilerinin seçim çevresi paylaşımı yaptığı iller

CHP'nin aday göstermediği iller	Aksaray, Bayburt, Bitlis, Çankırı, Gümüşhane, Muş, Yozgat.
İyi Parti'nin aday göstermediği iller	Adıyaman, Bartın, Batman, Çorum, Düzce, Erzincan, Hakkâri, Rize, Van.

Sadece İYİP'in, aday gösterdiği yedi ilin ikisinde (Aksaray ve Yozgat'ta); sadece CHP'nin aday gösterdiği dokuz ilin altısında (Adıyaman, Bartın, Çorum, Düzce, Erzincan ve Rize) Millet İttifakı milletvekilliği kazanabilmiştir. Bu sonuçlara göre, "fermuar" listeyle seçimlere katılan CHP ve İYİP'in oyları 16 ilde bölünmeye uğramamış ve bu seçim çevresi paylaşımı stratejisiyle Millet İttifakı sekiz milletvekili daha kazanmıştır.

Bazı seçim çevrelerinde aday göstermeyip ittifakın diğer ortağını destekleyen CHP ve İYİP'in bu stratejisi bazı illerde olumlu sonuçlanırken bazı illerde kazanılan milletvekilliği sayısına etki etmemiştir. CHP ve İYİP'in aynı anda seçime katıldığı bazı seçim çevrelerinde ise ortak liste çıkarmama nedeniyle milletvekilliği sayısında kayıp yaşanmıştır. Bu iller Erzurum, Isparta ve Nevşehir'dir. Ortak listeyle seçime girilmesi halinde, İYİP Erzurum'da 1 milletvekili; CHP Isparta ve Nevşehir'de 2 milletvekili kazanabilecekti. Bu bilgiler doğrultusunda Millet İttifakı'nın üç ilde strateji hatası yaptığını söyleyebilmek mümkündür.

Emek ve Özgürlük İttifakı'nda da oyların bölünmemesi için benzer bir strateji izlenmiştir. İttifakın küçük ortağı olan TİP, sadece 54 seçim çevresinden seçimlere katılırken, ittifakın diğer ortağı olan YSP 87 seçim çevresinin tamamında aday göstermiştir. TİP, özellikle YSP'nin güçlü olduğu illerde aday göstermemiştir.

CHP, İYİP ve TİP'in aday göstermediği (seçimlere katılmadığı) illerde diğer ittifak ortağının nasıl etkilendiği Tablo 13'te özetlenmiştir.

Tablo 13: Ortak liste ve seçim çevresi paylaşımının etkileri

TİP seçimlere katılmadığı için Emek ve Özgürlük İttifakı'nın oyları bölünmediği ve YSP'nin milletvekilliği kazanabildiği iller:	Ağrı, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Erzurum, Gaziantep, Hakkâri, Iğdır, İzmir (1.bölge), Kars, Kocaeli, Mardin, Muş, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak, Tunceli ve Van.
CHP seçimlere katılmadığı için Millet İttifakı'nın oyları bölünmediği ve İYİP'in milletvekilliği kazanabildiği iller:	Aksaray ve Yozgat.
İYİP seçimlere katılmadığı için Millet İttifakı'nın oyları bölünmediği ve CHP'nin milletvekilliği kazanabildiği iller:	Adıyaman, Bartın, Çorum, Düzce, Erzincan ve Rize.
Millet İttifakının strateji hatası yaptığı iller:	Erzurum, Isparta ve Nevşehir.

SONUÇ

Seçimlerde kullanılan oyların temsile dönüşmesinde, çoğunluk sistemi ve nispi temsil sistemi olmak üzere iki temel sistem kullanılmaktadır. Çoğunluk sistemlerinde temsilde adalet olgusu ötelenirken siyasal istikrar olgusu daha önemsenmekte; nispi temsil sistemlerinde ise temsilde adalet olgusu önemsenirken siyasal istikrar olgusu ikinci plana atılmaktadır. Ülkeler kendi siyasal koşullarını göz önünde bulundurarak hem temsilde adaleti hem de siyasal istikrarı sağlayabilecek bir seçim sistemini uygulayabilmek için seçim sistemleri üzerinde bazı yenilikler yapmaktadırlar. Bazen de yasama gücünü elinde bulunduran parti veya partiler, bir sonraki seçimden daha kazançlı çıkabilmek amacıyla seçim kanunlarında değişiklikler yapmaktadırlar. Türkiye'nin siyasal hayatında, 1923-1961 yılları arasında çoğunluk sistemi; 1961 seçimleri ve sonrasında ise nispi temsil sisteminin farklı varyasyonları kullanılmış, temsilde adaleti ve siyasal istikrarı bir arada başarabilmek amacıyla seçim kanunlarında zaman zaman değişiklikler yapılmıştır.

Siyasi partiler, seçim kanunlarının seçim barajı gibi dezavantajlı yönlerini bertaraf etmek veya seçimlerden daha kazançlı çıkabilmek için zaman zaman seçim ittifakları kurabilmektedirler. Seçim ittifakları Türkiye'ye özgü bir uygulama olmayıp farklı ülkelerde de seçim ittifakı uygulamalarını görebilmek mümkündür. Türkiye'de, Siyasi parti ittifaklarının ön plana çıktığı 2018 yılı seçimlerinde, nispi temsil sistemi çeşitlerinden olan D'Hondt seçim sistemi, ittifaklı olarak uygulanmıştır. Bu seçimlerde, seçim çevrelerinde kullanılan geçerli oyların milletvekilliğine dönüşümünde, ittifakların almış oldukları oylar birinci aşamada ittifaklar arasında; ikinci aşamada ise ittifakların kazandıkları milletvekillikleri ittifakı oluşturan partiler arasında bölüştürülmüştür. Ancak, milletvekilliklerinin siyasi partilere bölüştürülmesinde bazı seçim çevrelerinde, temsilde adaletsizliklere neden olacak sonuçlarla karşılaşmıştır. Örneğin bazı seçim çevrelerinde, A partisi B partisinden daha az oy almasına rağmen, B partisi milletvekilliği kazanamazken A partisi milletvekilliği kazanabilmiştir. Bu örnekteki gibi temsilde adaletsizliğe neden olan durumları ortadan kaldırmak ve belki de büyük partilerin lehine sonuçlara ulaşabilmek amacıyla AK Parti ve Milliyetçi Hareket Partisi'nin ortak bir yasa teklifiyle 2022 yılında Milletvekili Seçim Kanunu'nda bazı değişiklikler yapılmış ve yapılan değişiklikler 2023 yılı milletvekilliği seçimlerinde uygulanmıştır. Muhalefetin eleştirilerine konu olan bu değişikliklerle birlikte ülke geneli seçim barajı %7'ye düşürülmüş ve oyların milletvekilliğine dönüşümünde seçim çevrelerinde ittifakların toplam oyunun etkisi tamamen kaldırılmış, milletvekilliklerinin partiler arasındaki bölüşümü her siyasi partinin aldığı oylar ayrı ayrı dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. İttifakların neredeyse tek amacı, ittifak içerisinde yer alan küçük partilerin barajı aşmış olarak (ittifakın seçim barajını aşması durumunda) değerlendirilmesi olmuştur. İttifak ortağı olan bazı siyasi partiler ise seçimlere kendi isimleriyle katılmayarak dahil oldukları veya destekledikleri ittifakları oluşturan diğer partilerin listelerinden seçimlere katılmışlardır.

Cumhur İttifakı partileri 81 ilin/87 seçim çevresinin tamamında kendi aday listeleri ve kendi amblemleriyle seçimlere katılırken, Millet İttifakı ile Emek ve Özgürlük İttifakı daha farklı stratejilerle seçimlere katılmışlardır. Millet İttifakı partilerinden Cumhuriyet Halk Partisi 80 ve İyi Parti 78 seçim çevresinde seçime katılırken, ittifakı destekleyen

diğer dört parti seçimlere kendi aday listesi ve amblemiyle değil Cumhuriyet Halk Partisi listelerinden katılmayı tercih etmişlerdir. Emek ve Özgürlük İttifakı partilerinden Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi 87 seçim çevresinin tamamından seçime katılırken, ittifakın diğer üyesi olan Türkiye İşçi Partisi, Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi'nin oylarını bölmek amacıyla sadece 54 seçim çevresinden seçimlere katılmıştır. Bu durumda Cumhur İttifakı'nın oyları, Millet İttifakı ve Emek ve Özgürlük İttifaklarına göre daha çok bölünmeye uğramıştır. Tüm seçim çevrelerinde kendi aday listeleriyle seçim katılan Büyük Birlik Partisi ve Yeniden Refah Partisi Cumhur İttifakı'nın milletvekilliği kaybetmesine neden olurken; Emek ve Özgürlük İttifakı çatısı altında kendi aday listeleriyle seçime katılan Türkiye İşçi Partisi hiçbir seçim çevresinde Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi'nin vekil kaybetmesine neden olmamış ve bazı seçim çevrelerinde seçime katılmaması Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi'ne avantaj sağlamıştır. Millet İttifakı ise ortak liste stratejisini uygulamadığı üç ilde (Erzurum, Nevşehir ve Isparta'da) toplamda üç milletvekilliği kaybı yaşamış; ancak ortak liste stratejisini uyguladığı illerin sekizinde toplamda sekiz milletvekilliği daha fazla kazanmıştır.

2018 yılı seçimlerinde uygulanan sistem 2023 yılı seçimlerinde de uygulanıyor olsaydı, oyların bölünmesi ittifaklar için dezavantaja neden olmayacaktı. Çünkü 2018 yılı seçimlerinde milletvekillikleri önce ittifaklara, ardından ittifakı oluşturan partilere dağıılmaktaydı. Fakat 2023 seçimlerinde oyların milletvekilliklerine dönüşümünün hesaplanma metodu değiştiği için ittifak içindeki oyların bölünmesi bazı siyasi partiler açısından dezavantajlı bir durumu ortaya çıkarmıştır. Bazı partiler için dezavantaj olan bu durum, diğerleri için ise avantaj oluşturmuştur. Bu avantaj ve dezavantajı hesaplayabilmenin tek yolu 2023 yılında siyasi partilerin almış oldukları oyları 2018'de uygulanan seçim sistemiyle hesaplamaktır. Bu hesaplamayı yapabilmek için 87 seçim çevresinin tamamında kullanılan geçerli oylar ve seçim çevrelerine yurtdışından eklenen oylar dikkate alınarak hem yeni sistemde siyasi partilerin kazandığı milletvekillikleri; hem de eski sistem uygulansaydı siyasi partilerin kazanabilecekleri milletvekilliği sayıları tespit edilmiştir.

Yapılan tüm hesaplamalar sonucunda görülmüştür ki, Milletvekili Seçim Kanunu'nun değişmesi için yasa teklifi veren AK Parti

ve MHP yeni sistemden olumsuz etkilenirken, sistemi eleştiren CHP yeni sistemden olumlu etkilenmiştir. Çünkü yeni sistem AK Partiye 8, MHP'ye 1 milletvekilliği kaybettirirken, CHP yeni sistem sayesinde 7 milletvekili daha kazanmıştır. İttifak sisteminden en çok fayda sağlayan siyasi partiler ise YRP ve TİP olmuştur. Bu iki siyasi parti ülke geneli seçim barajı, yani %7 oranında oy alamamalarına rağmen milletvekilliği kazanabilmişlerdir.

2023 yılı genel seçimlerinde dikkate değer bir sonuç ise Millet İttifakı partilerinden olan Cumhuriyet Halk Partisi, İyi Parti, Saadet Partisi, Gelecek Partisi, Demokrat Parti, Demokrasi ve Atılım Partisi liderlerinin hiçbirisinin milletvekili olamamasıdır. Bu siyasi partilerin liderleri, Cumhurbaşkanlığı seçiminde CHP lideri ve Cumhurbaşkanı adayı Kemal Kılıçdaroğlu'nu desteklemiş ve Kılıçdaroğlu'nun Cumhurbaşkanı olarak seçilmesi halinde yürütmede görev alacakları için milletvekili aday olmamışlardır.

Seçim sistemini etkileyen yasa değişikliğiyle birlikte ülke genel seçim barajı %7'ye düşürülmüş olsa da yeni baraj oranının 2023 yılı milletvekilliği seçimine hiçbir etkisi olmamıştır. Çünkü %7'nin altında oy almalarına rağmen milletvekilliği kazanabilen Yeniden Refah Partisi Cumhuriyet İttifakı çatısı altında; Türkiye İşçi Partisi ise Emek ve Özgürlük İttifakı çatısı altında seçime katılmışlar ve ittifak oyu sayesinde barajı aşmış olarak kabul edilmişlerdir.

KAYNAKÇA

Makaleler

- Akyıldız Ali, "Demokrasinin Sayılarla Sınavı: Seçim Sistemleri", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Ankara 2016, S. 7, s. 127-148.
- Alkan Mehmet Öznur, "Türkiye'de Seçim Sistemi Tercihinin Milyon Boyutu ve Demokratik Gelişime Etkileri", *Anayasa Yargısı*, Ankara 2006, C. 22, S. 1, s. 133-165.
- Çolak Çağrı, "Seçim İttifakı Sisteminin 2018 Milletvekilliği Genel Seçimlerine Etkisi", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Eskişehir 2020, Cilt:15 Sayı:2, 719-742.
- Demirkol Özhan ve Çoban Balcı Aslıhan, "Türkiye'de Seçim İttifakları: 1950-2018", *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Sivas 2021, C. 22, S. 2, s. 350-377.
- Gallagher Michael, "Proportionality, Disproportionality and Electoral Systems", *Electoral Studies*, London 1991, V. 10, I. 1, s. 33-51.
- Golder Sona, "Pre-electoral Coalitions in Comparative Perspective: A Test of Existing Hypotheses", *Electoral Studies*, London 2005, V. 24, I. 4, s. 643-663.

Ibenskas Raimondas, "Understanding Pre-electoral Coalitions in Central and Eastern Europe", *British Journal of Political Science*, Cambridge 2015, 46, 743-761.

Küçük Adnan ve Aydoğdu Yasin, "Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Milletvekili Seçim Sistemi Önerileri", *Liberal Düşünce Dergisi*, Ankara 2018, C. 23, S. 90, s. 7-33.

Miş Nebi, "Yeni Siyasal Sistemin İlk Seçimleri ve Sonuçlarının Karşılaştırmalı Analizi", *Muhafazakâr Düşünce*, Ankara 2018, C. 15, S. 3, s. 323-355.

Özbudun Ergun, "Seçim Sistemleri ve Türkiye", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 1995, C. 44, S. 1, s. 521-539.

Türk Hikmet Sami, "Demokratik Rejim ve Seçim Sistemleri", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 2015, S. 117, s. 419-452.

İnternet Kaynakları

14 Mayıs 2023 tarihli 28. Dönem Milletvekili Seçim Sonuçları, Erişim için: <https://www.ysk.gov.tr/tr/14-mayis-2023-secimleri/82491> Erişim Tarihi: 05.06.2023

Yetkin Çınar ve Türkmen Göksel, "21 Şubat 2018'de Teklif Edilen İttifaklı d'Hondt Sistemine Göre Seçim Simülasyonları", 2018. Erişim için: https://www.tepav.org.tr/upload/files/1520064504-6.21_Subat_2018___de_Teklif_Edilen___Ittifakli_d___Hondt___Sistemine_gore_Secim_Simulasyonlari.pdf Erişim Tarihi: 22.05.2023

Çalışmada Kullanılan Mevzuat

Milletvekili Seçim Kanunu, Kanun Numarası: 2839, Kabul Tarihi: 10.06.1983, Resmî Gazete Tarihi: 13.06.1983, Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı: 18076.

Milletvekili Seçimi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun Numarası: 7393, Kabul Tarihi: 31.03.2022, Resmî Gazete Tarihi: 06.04.2022, Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı: 31801.

Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun Numarası: 7012, Kabul Tarihi: 13.03.2018, Resmî Gazete Tarihi: 16.03.2018, Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı: 30362.